

„Situace migrantů se mě přímo dotýká“

10. 07. 2015 13:16

Dorothee Elmiger napsala román o azylantech ve Švýcarsku. Najít jednoduchou odpověď na uprchlickou otázku se zdá být téměř nemožný úkol. Ale mlčení není řešení. S novou hvězdou mezinárodní literární scény si o tom povídal Timo Posselt ze švýcarského deníku [Tageswoche](#).

Foto: [Mara Truog](#)

Dorothee Elmiger to se svým debutovým románem *Einladung an die Waghalsigen* (Pozvánka pro troufalé) dotáhla daleko: v roce 2010 získala 2. místo na Cenách Ingeborg Bachmannové a byla nominována na Cenu švýcarské knihy. Nyní vydává druhý román *Schlafgänger* (Nocležníci), ve kterém píše o hranicích, o migraci a o způsobu, jakým se o tomto tématu debatuje. To, co ale v její knize chybí, je hlas těch, kterých se přímo týká. „Zaujmout pozici uprchlíků bych považovala za arogantní“, vysvětluje Elmiger. Nedůvěřuje autenticitě, která by nastala, kdyby dala slovo právě uprchlíkům.

V případě úspěšného debutu bývá pro autory při psaní další knihy velmi těžké udržet nastavenou laťku. Jaké to bylo u vás?

Můj hlavní problém byl sžít se s novou rolí spisovatelky. Při psaní mé první knihy mě za spisovatelku ještě nikdo nepovažoval. Ta změna mě zpočátku dost svazovala. Ale ve chvíli, když jsem začala psát, bylo to zase dobré. Bylo jen těžké znovu začít.

Postava spisovatele ve vaší knize považuje za nesnesitelné, že „nepříjemná situace na hranicích představuje její hlavní tvůrčí kapitál“. Jak je potom možné, že se právě téma migrace stalo hlavním tématem vašeho románu?

Je to téma, které v této chvíli leží před člověkem úplně očividně a je tak naléhavé, že se o něm tak jako tak píše, přemýšlí nebo mluví. Tato pasáž také líčí můj vlastní problém psát o tomto tématu. Člověk by mohl říci: Ano, je to něco, co se mě přímo netýká. Přesto si toto téma přivlastňuji a „využívám“ pro můj vlastní text. Dokážu o tom psát pouze ze svého vlastního pohledu. Bylo pro mě velmi těžké odpovědět, jak se s tím dá naložit, nebo jestli je to vůbec možné. V tom případě by bylo nutné dát hlas přímo žadatelům o azyl, kteří přicházejí do

Švýcarska a jsou přímo ovlivnění situací na hranici. Jejich pozici jsem ale zaujmout nechtěla – to bych nemohla a považovala bych to navíc i za arogantní.

Nemožnost ukázat realitu takovou, jaká je. Něco takového ale nutně není povinností pro spisovatele.

Složitost tohoto tématu přímo souvisí s tématem mé knihy. Ve veřejné diskusi se stále hovoří o „těch druhých“. Já jsem nechtěla ve své knize toto téma opakovat. Ve své knize jsem se chtěla především zamyslet nad tím, jak o tomto problému hovoříme mezi sebou.

Postava novinářky v knize říká: i když člověk nemůže situaci lidí na hranicích pochopit, je důležité, aby se o jejich osudy zajímal.

Přesně. Myslím, že tak to mám i já. V naší demokratické společnosti nemají všichni, kteří zde žijí, stejná práva. Svou knihou jsem chtěla na tuto skutečnost upozornit.

Ve vašem románu jsou zmíněny i skutečné události, které se dějí v současném Švýcarsku. Například to, že ve městě Bremgarten byl azylantům zakázán vstup na tamní plovárnu. Sbírala jste před psaním knihy autentické materiály s migrantskou problematikou nějak systematicky?

Ano, ještě předtím, než jsem začala psát, měla jsem posbíraných spoustu novinových článků na toto téma. Takže mám teď doma velkou sbírku magazínů, prospektů a článků z časopisů. Jsem navíc ten typ, co si všechno nechává. A ještě si k tomu dělám poznámky. Často se mi něco během psaní dostane do rukou a já si pomyslím: To k tomu vlastně také patří. Tímhle způsobem se mi do textu dostává spousta věcí.

Takové systematické sbírání informací je ale přece příznačné právě pro novináře. Proč jste s těmi, kterých se to týká především – migranty, nechtěla sama hovořit?

(dlouze přemýšlí) Nevěřím, že existuje něco jako autentické psaní. Například interview, které použiji, aniž bych ho změnila – nemyslím, že může říci víc, než něco, co sama vytvořím. Pro mě je důležité vědomí, že můj text je umělecký a že se nepokouší simulovat realitu. Já jsem se například zcela vědomě rozhodla nepoužít informace od přátel, kteří takové příběhy sami zažili.

Místo, které hraje ve vašem románu *Schlafgänger* (Nocležníci) velkou roli, je Basilej: Přístav, ulice Flughafenstrasse a Elsässerstrasse. Proč?

Když jsem ještě studovala v Německu, často jsem se do Švýcarska vracela právě přes Bazilej. Přespávala jsem u přátel, kteří bydleli kousek od švýcarsko-německé hranice v Saint-Louis. Hranice tam máte přímo před očima. To samé se týká nákladní říční dopravy v bazilejském přístavu, kde je přítomnost hranic očividnější než kdekoliv jinde. Ale vlastně to mohlo být i kdekoliv jinde ve Švýcarsku.

V knize popisujete, jak se v bazilejském přístavu hromadí kontejnery, které před chvílí ještě byly v Šanghaji nebo Rotterdamu. Dnes můžeme pomocí internetu cestovat digitálně úplně všude. To jediné, co nám v tom v reálném světě brání, je naše tělo.

Přesně. Na začátku knihy popisuji, jak si žadatelé o azyl obrušují o fasády domů konečky prstů, aby je v centrech, kde je přijímají, nemohli identifikovat. Na tom je vidět, jak jsou tyto lidé spojeni se svým tělem. To obrušování je snaha nechat tato těla zmizet.

Literární kritička Elke Heidenreichová říká, že váš román je literaturou, která vychází z

kurzů kreativního psaní. Mrzí vás to?

Ne. Myslím, že je omyl věřit, že jakákoli instituce s sebou automaticky přináší něco jednotného. Opak je pravdou. Absolventi se od sebe chtějí odlišovat co možná nejvíc, a tak vznikají různé přístupy. A jestli někdo vytváří uniformitu, tak jsou to vydavatelství, která tlačí autory do psaní podobných textů.

Vaše kniha je velmi náročná. Nelitujete, že tím odradíte čtenáře?

Není to tak, že si sednu a řeknu si: Tak, teď napíšu něco extrémně komplikovaného. Tato forma vyplynula z pro mě naléhavého tématu. Někoho to může přirozeně iritovat, pokud si při čtení nemůže odpovědět na běžné otázky kdo, kde a kdy. Myslím si ale, že by se člověk měl naučit číst s mnohem větším sebevědomím. Pokud během čtení třetí strany ničemu nerozumím, řeknu si: nevádí a čtu jednoduše dál. Podle mě by bylo pěkné, kdyby se člověk pokoušel číst texty také prostřednictvím jejich rytmu nebo intonace. Samozřejmě chápu lidi, kteří mají šíleně namáhavou práci a večer si chtějí jen tak v klidu trochu počíst. Pro ně možná opravdu není má kniha to pravé. Požadavky na literaturu jsou zkrátka velmi rozdílné.

Postava manažera logistiky trpí poruchami spánku a váš román se jmenuje *Schlafgänger* – odkazuje tak na dobu během industrializace, kdy si lidé najímali na pár hodin cizí postel, protože si svou vlastní nemohli dovolit. Jak ovlivňuje spánek při psaní vás?

Mezi spánkem a bděním často přicházím na dobré nápady. Ale nejčastěji píšu ráno. Udělám si kafe a začnu psát.

*Dorothee Elmiger začala po gymnáziu v Appenzellu studovat politologii a filozofii v Curychu, aby krátce nato odešla na Institut literatury v Biele. Po dlouholetých pobytech v Berlíně a Lipsku žije třicetiletá spisovatelka opět v Curychu. Její nový román *Schlafgänger* vyšel v nakladatelství Dumont. Ve středu 15. července se představí od 20:00 na liberecké přehradě u příležitosti oslav 25. výročí spolupráce mezi Libereckým krajem a kantonem Sankt Gallen.*